

BURNUMUN UCUNU GÖYNƏDƏN GÜNLƏR

Dostum Elməddin Sərdara

(Ağdamlıların oxuması qəti qadağandır)

Kupədə məndən başqa üç nəfər də vardı. Biri Ağcabədidə kolxozlardan birinin sədri idi, nəinki sədrə, heç briqadire də oxşamırdı. Çox arıq idi. Taniyirdim, atamın dostuydu. O da məni tanıdı. İçəri girən kimi soruşdu ki, sən Abbasovun universitetdə oxuyan oğlu deyilsən? Dedim, hə. Qucaqlayıb basdı bağrına, bir doğması kimi.

Biri rusuydu, Ağdamda zavod tikirdi. Cəmaat bu zavoda Düymə zavodu deyirdi. Az qala bir iliydi bu şəhərdə yaşayırdı, dilimizi də öyrənmişdi. Biri isə erməniydi, Stepanakertdə İpek fabrikinin baş mühasibi idi. Əslində kolxoz sədrinə daha çox o oxşayırdı.

Qatar yerindən tərپənən kimi erməni bələdçini çağırıb bir onluq verdi və dedi ki, bu- ra təmiz bir süfrə getir. Təmiz süfrəni gətirdilər və sərdi stolun üstünə. Sonra da çantadan bir çolpa çıxarıb qoydu süfrəyə, müxtəlif turşular qoydu, kolbasa qoydu, hətta göy-göyerti də qoydu.

Təbii ki, ağdamlıların Stepanakertdə dostları vardı. Bu dostlarının qohum-əqrəbalarından, ya da özlərində yas düşürdü. Ağdamlılar da o yasa gedirdi. Əslində başsağlığı verməkdən daha çox, yemək-içməyə, çünki ermənilər yasda süfrəyə bircə quş südü qoy-murdular. Toyda nə vardısı yasda da o idi, süfrələri zəngin olurdu.

Bir dəfə Kino Fazil babat vurandan sonra demişdi:

-Təki sizdə ölənlər çox olsun, biz də gəlib yeyib-içək.

Məclisə pərtlik düşmüşdü.

Erməni bir dənə də araq çıxartdı və dedi:

- Bu tutovkadı, Gevorqov Konyak zavodunda düzəltdirir qonaqlarıyçün, bir də Bakıya SK-ya da göndərir. Deyilənə görə, bayramlarda Moskvaya, SK-ya pay verir. Mikoyana da asobu yollayır.

Sonra bələdçidən dörd dənə də stəkan istədi. Stəkanlara araq doldurub, azərbaycanlılar kimi dedi ki, bismillah edin. Hərə çolpa-dan bir tikə götürdü, mən də bir qıça çörək, iki qıça da kolbasa götürdüm.

Erməni dedi:

- Qorxma, ürəklə ye, donuz əti deyil, mal kalbasasıdır. Evdə özümüz hazırlamışıq.

Stəkanları götürdülər, yol yoldaşlığının sağlığına badə qaldırdılar.

Rus dedi:

- Yol yoldaşı əsgər yoldaşı kimi bir şeydi, bir dəfə qatarla gedirsən, amma onu heç vaxt yadından çıxarmırsan.

Mənim içmədiyimi gören erməni:

- Ay bala, götür ey, bu araq deyil, baldı bal.

Mənim əvəzimə kolxoz sədri dilləndi:

- Ə, uşaqla işiniz yoxdu. Onun dədəsi də əlində o boyda vinzavod ola-ola indiyə-cən bir qurtum da içməyib.

Yenə sağlıqlar, ermənilərlə azərbaycanlıların dostluq sağlığı, erməni və azərbaycanlıların ruslarla dostluq sağlığı, sonra da keçdilər fərdi sağlıqlara.

Araq doğrudan da bal kimi getdiyindən erməni ikinci butulkani da çıxartdı.

Kolxoz sədrinin dərdi açılmışdı:

- Vallah, bu pripiskaya görə bir gün bizi minəcəklər. Bakıda türmə rəisi qalmıyır bayramlarda pay göndərməyim. İndidən özümə dost tuturam, əvvəl-axır ora gedəji-yik.

Erməni onun sözüne qüvvət verdi:

- Bizim fabriki yoxlasalar hamımızı, hə-ta Gevorqovu da güllələyəcəklər.

Söhbət bir az da uzandı.

Mənim yerim aşağıda olsa da çıxdım yuxarı, kolxoz sədrinə dedim ki, dayı, sən aşağıda yat. Rus da yuxarı çıxdı, çünki erməni elə oturduğu yerdə yatmışdı, şəhərdəki xoruldadı.

Kolxoz sədri gileyləndi:

- Əclaf bir tikə çörək vermişdi, xorultu-suyla şəhərdəki burnumuzdan gətirəjek.

İçkinin təsirindən tezliklə hamı yatdı, onlar da xoruldamağa başladı, zəhlətökən bir musiqi yaranırdı. Mən heç yata bilmədim.

Nəhayət, qatar gəlib Ağdam vağzalında dayandı. Əvvəllər qatar Yevlağa gəlirdi, burda böyük bir vağzal vardı. Ağdam cavanları zarafatla Yevlax uşaqlarına "vağzal uşaqları" deyirdilər. Sonra qatar Ağdama gəldi, ondan sonra Ağcabədi uşaqları bizlərə "vağzal uşaqları" deməyə başladılar.

Nədənə ağdamlılar bundan incimirdi.

Qatar vağzala çatıb silkələnib nəfəsini də-rəndən sonra hamı çantasını, çamadanını götürüb tez-tələsik qatardan düşdü. Mənim də əlimdə iki "Nağıl" tortu vardı.

Taksi sürücüləri çıxırırdılar:

- Ağcabədiyə üç nəfər.

- Şuşaya iki nəfər.

- Laçın... Laçına gedən.

- Mərziliyə.

- Xaçinstroya.

- İspanakertə.

Kolxoz sədrini gören kimi iki taksi sürücüsü cumdu üstünə:

- Buyu, əşi xoş gəlmisən. Buyur, buyur.

Az qaldı sürücülər sədrin üstə dalasınlar.

Sədr də davanı kəsmək üçün dedi:

- Ə, siz belə eləyin, biriniz mənim çamadanlarımı aparsın, biriniz də məni.

Həqiqətdən də elə oldu. O, qabaqdakı taksiyə oturub getdi, o biri taksi də sədrin çamadanlarını baqaja yığıb düşdü onların dalınca.

Erməni İspanakert çağıran sürücüyə yaxınlaşıb soruşdu:

- Stepanakertə neçəyə gedirsən?

- On beş manata.

Erməni başını buladı:

- Bakıdan Ağdama üç yüz əlli kilometrlik yolu səkkiz manata, Ağdamdan Stepanakertə iyirmi beş kilometrlik yolu on beş manata. Bir Allahınız olsun də.

Sürücü:

- Neyniyək, biz də çörəyi belə qazanırıq.

Erməni:

- Yaxşı, qırx manat verəcəm, amma tək gedəcəm, başqa adam götürmə.

Sürücü:

- Ə, şandığa, onsuz da sən iki nəfər boydasan.

Razılaşıdılar və erməni də taksiyə oturub getdi.

Mənsə gözləyirdim görüm şəhərə gedən taksi varmı, amma hamı Ağcabədi, Stepanakert, Şuşa, Laçın, Mərzili çıxırırdı.

Hırləndim:

- Bəs, bu şəhərə gedən yoxdu, ay qar-daş?

Bir sürücü dedi:

- Ə, Abbasovun oğlu, get otur o gördüyün nol altı altmış ikiye, üç nəfər də müştəri tapım gedək.

Nəhayət, sürücü üç nəfər də müştəri tapdı, düşdük yola.

Birini tanıdım, bizim məktəbdə fizika-riyaziyyat müəllimi olmuşdu. Çox savadsız bir müəllimiydi, axırda haqqın yolunu tapıb keçdi milisə. Dəmir yol vağzalında rəis idi. İki nəfər isə laçınlı idi.

Sürücü onlardan soruşdu:

- Bəs, Laçına gedən taksilərə niyə minmədiniz?

- İstəyirik bir yaxşı bazarlıq edək.

Sürücü təəccüblə:

- O boyda Bakını qoyub gəlib Ağdamda bazarlıq edirsiniz?

- Hayır deyil Ağdam bazarı? Sonra da gedəcəyik əmioğluga. Tanımamış olmasan Məcidov. O da bir maşın verəcək bizi aparacaq Laçına.

Sürücü:

- Seyidi kim tanımır ki? - sonra üzünü tutdu rəisə; - Kamil məllim, bəlkə sizi səhər-səhər xaşxanaya aparım?

- Ə, nə xaşxana, görmürsən gözümədən yuxu tökülür, məni at evə.

Sürücü:

- Kamil məllim, saallah, bezmirsən hər gün qatarla Bakıya gedif-gəlirsən?

- Neyniyim, vəzifəm budu, öyrəmişəm təkərlərin taqılıtısına. Hər gün də iyirmi-dən-iyirmi beşdən olur, Allah bərəkət versin.

Sonra Kamil müəllim məndən soruşdu:

- Tanış gəlirsən, kimlərdənsən?

- Bizim məktəbdə müəllim işləmisiniz.

- Harda oxuyursan?

- Universitetdə.

- Mən sənə dərs demişəm?

- Xeyr. Siz B sinfinə dərs deyirdiniz.

Müəllim gülüb dedi:

- Deyirəm, axı, sənə dərs desəydim universitetdə yox, Səyyaf müəllimin peşə məktəbində oxuyardın.

- Məllim, niyə elə deyirsiz? B sinfindən də nə qədər uşaq ali məktəbdə oxuyur.

- Bilirəm necə giriblər, dədələrinin pullarıyla.

Sürücü isə başladı şəhərdəki son xəbərlərdən:

- Dünən Qara Elxan bir dostunun toyuna Moskvə salıb. Təzə katib sarsaq danışdığına görə Kolanıda döymək istəyiblər, zorla qaçıb qurtarıb.

- Nə deyirmiş ki?

- Telefonla sovxozu zəng edif, katibə soruşuf ki, kimdi. Onun da qərribə danışığı var axı, deyif ki, qatıfıdı. Katibə də qayıdıf ki, qatıfıdısa arvadına, bajına qatsın. Katib də hırləniş, ərinməyif oturuf maşına, gedif Kolanıya. Sovxozun direktoruna bağırif ki, tez ol o katibəni işdən çıxart. Bu vaxt katibənin nişanlısı gəlif, katibə babat bir şapalax qoyuf. İndi yazıq oğlanın işi milis-dədi. Ağdam camaatı da pul yığıf ki, neçə olur-olsun bu Kolanı balasını qurtarsınlar. Srağagün də Paxan bazarda bir milsenərə bıçax vuruf. Fazil məllim də təzə gətirdiyi "Fillər mənim dostumdur" kinosundan qazandığı pulu sayırmış. Üç min beş yüzə çatanda buxaltır girif içəri ki, Fazil məllim, Paxan bazarda milseneri bıçaxla vuruf. Fazil məllim də stolun üstündəki pulları əlinin dalıyla vuruf dağıdıf, deyif ki, fillər də belə getdi. İki gündü şəhər bunu danışır. Bir ağcabədili gədə də bir yerdə yeyif-içənnən sonra Kamran Hüseynovun bayısoğlu İlhamın üzünü lezavlay yazıf. Hayıf, İlham həm yaxşı oğlanıydı, həm də gözəl-göyçək oğlanıydı. Uşaxlar da tökülüf gədəni eşşək kimi döyüflər. Ağcabədili gədə də birtəhər əllərindən çıxıf oturuf maşına qaçıf. İndi uqalovnu rozisk Aliko da onu axtarır. Rayonun zamnaçalniki də nəse ağdamlıların əleyhinə xoşagəlməz bir söz deyif, Alı da elə restoranının qabağında zamnaçalniki nətər döyüfse skoripomoş aparıf.

Gəlib çatdıf Kamil müəllimin evinə. Müəllim maşından düşdü, pul çıxarmaq istəyəndə dedim:

- Məllim, sizin pulunuz çatıb, düşün.

Kamil müəllim:

- Axır ki bir tələbəmdən xeyir gördüm. Sağ ol. - dedi və getdi evinə.

Sürücü laçınılardan soruşdu:

- Bəs, sizi indi hara aparım, Məcidovgilə?

Laçınlılar:

- Yox, səhər-səhər kişini narahat etməyə. Bir yeməxananın qabağında saxla.

Sürücü maşını Petro Elbrusun xaşxanasının qabağında saxladı. Laçınlılar maşından düşüb sürücüyə iki onluq uzatdılar.

- Şəhərə adamın birini beş manata gətiririk.

Laçınlılar:

- Götür, on manat da səhər-səhər verdin xəbərlərə görə.

- Hə, Abbasovun oğlu, indi də gedəh sizə. Dədən dalınca niyə maşın göndərməyif?

- Səhər tezdən oyatmağa qıymadım.

- Balaca qardaşın bütün günü şəhərdə maşınla xuliqanlıq edir, gören indi hansısa xaşxanada vurur.

Sürücü yenə şəhərdəki əhvalatlardan danışmağa başladı. Gəlib məhləyə çatanda nə fikirləşdisə maşını fırlatdı geri:

- Bilirsən nə var, biz də getdiy Petronun yanına xaş yeməyə. Qorxma, şotu da özüm verəyəm.

Etiraz eləmədim, çoxdaniydı xaş yemirdim. Qayıtdıf geriye. Xaşxana adamla dolu idi. Laçınlılar da təzə başlamışdı.

Elbrus məni görəndə qucaqlayıb basdı bağrına:

- Xoş gəlmisən, qaça, çoxdandı görsənmirsən. Qaçan burdaydı, bir az olar getdi. Keçin oturun, indi sizə asobu xaş verəyəm.

Laçınlılar bu sözdən dilxor oldular:

- Bizə verdiyin oşala suyuud?

- Qaç, bizdə oşala suyu olmur, aqlın özünüdə getməsin. Oşala suyu olsaydı bir boşqab xası gözünə təpməzdin. İndi də ikinci boşqab istəyirsən. Bu dəfə sizə də asobu xaş verəyəm, mal dırnağından.

Keçib laçınlılarla bir stolda oturduq. Yemək-içmək başladı. laçınlılar da, sürücü də möhkəm vurdular.

Mən sürücüdən soruşdum:

- Qaidən qorxmursan?

- Əşi, yox, bizlə işləri yoxdu. Aylıx haxlarını veririk.

Nəhayət, yeyib-içmək bitdi. Laçınlılar hesabı vermək istədi, mübahisə düşdü.

Sürücü:

- Ə, pulunuzu qoyun civinizə. Siz kim-siniz ağdamlı olan yerdə şot verəsiniz?

Elbrus mənim xətrimə hesabı almaq istəmədi:

- Qonaq olun.

Sürücü onunla da razılaşmadı:

- Petro, pulunu götür. Məllim ayrı vaxt gəlif yeyif-içəndə şotu almazsan. İndi mənim qonağımdı.

Xaşxanadan çıxanda laçınlılar dedi:

- İndi bizi at bazara, bir saatdan sonra da gəl apar Armudun dibinə, çıxaq gedək evimizə-eşiyimizə.

- Bəs, Məcidovgilə gedəsi olmadız?

- Yox, içmiş halda seyid evinə gedərlər?

Sürücü:

- Malades, siz nə panyatkalı oğlanlırsız. Beləcə qayıtdıf bazara. Laçınlılar düşdü və yenə döndük bizim məhləyə. Düşəndə Kamil müəllimin və özümün pulunu vermək istədim.

- Ə, pulunu qoy civinə, tələbə adamsan. Nolsun dədən sovxoz direktorudu. - dedi və maşını sürüb getdi.

Mən isə əlimdə anamın sevdiyi iki "Nağıl" tortu darvazanı döymək istədim. Amma nə darvaza vardı, nə ev-eşik, nə məni gözləyən anam, nə atam, nə də maşınıyla şəhərdə xuliqanlıq edən qardaşım. Oturdum bir daşın üstündə hiçqırdım, hönkürtü məni tutdu. Amma ağlaya bilmədim. Gözümdən yaş gəlmədi, göz yaşım 93-cü ildən qurumuşdu.

Həəə, bura Ağdam idi.